

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-75>

УДК 338.48: 614.883(045)

БЕЗПЕЧНИЙ СТАН ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ІНДУСТРІЇ В ЕКОНОМІЧНІЙ СИСТЕМІ ДЕРЖАВИ

SAFE STATE OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF THE TOURISM INDUSTRY IN THE ECONOMIC SYSTEM OF THE STATE

Трусова Наталя Вікторівна

доктор економічних наук, професор,
Таврійський державний агротехнологічний університет Дмитра Моторного
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9773-4534>

Цвілій Сергій Миколайович

кандидат економічних наук, доцент,
Національний університет «Запорізька політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1720-6238>

Trusova Natalia

Dmytro Motornyi Tavria State Agrotechnological University

Tsviliy Sergiy

National University «Zaporizhzhia Polytechnic»

В статті визначено модернізаційну парадигму безпечного інноваційного розвитку туристичної індустрії. Доповнено модель безпеки інноваційного розвитку туристичної індустрії, яка враховує фактор-ризик з деструктивним характером. Розкрито зміст безпечної інноваційної діяльності туристичної індустрії. Запропоновано структурні компоненти модернізаційної парадигми безпечного інноваційного розвитку туристичної індустрії: соціальна безпека туристів; безпека інноваційного розвитку туристичного бізнесу; безпека туристичних об'єктів; безпека туристичних потоків. Сформовано систему показників оцінки рівня соціальної компоненти безпечного інноваційного розвитку туристичної індустрії в територіальній туристичній дестинації. Обґрунтовано комплексний підхід оцінки безпечного стану інноваційного розвитку туристичної індустрії в економічній системі з метою забезпечення безпечного інноваційного розвитку туристичної індустрії в Україні.

Ключові слова: туристична індустрія, територіальна туристична дестинація, туристичний бізнес, безпека, інноваційний розвиток.

The article defines the architecture of the modern modernization paradigm of safe innovative development of the tourism industry, which should be based on innovative, infrastructural and safety components. The safety model of the innovative development of the tourist industry based on the classical approach, which takes into account the risk factor with a destructive nature, has been supplemented. The content of safe innovative activity of the tourism industry is revealed, as the state of functioning of territorial tourist destinations in a certain period, which is characterized by the absence of destructive influences, threats and risks capable of slowing down the stable tourist flow in the future period. It is proposed to single out the following structural components of the modernization paradigm of safe innovative development of the tourism industry: safety of innovative development of the tourist business; security of tourist facilities; safety of tourist flows; social security of tourists. The mathematical assessment of the safe state of the innovative development of the territorial tourist destination is formalized. A system of indicators for assessing the level of the social component of the safe innovative development of the tourist industry in the territorial tourist destination has been formed. It is proven that the modernization paradigm of safe innovative development of the tourism industry takes place under the influence of a complex combination of external and internal factors, the specifics of which influence depends on the specialization of territorial tourist destinations, their tourist potential and the conjuncture of the national and international tourist market. The number of subjects of tourist activity was calculated on average per territorial tourist destination and in Ukraine as a whole, which characterize the overall functional potential of the tourism industry in the country by the number of tourist services. The comprehensive approach of assessing the safe state of innovative development of the tourism industry in the economic system of the state in order to ensure the safe innovative development of the tourist industry in Ukraine is substantiated.

Keywords: tourist industry, territorial tourist destination, tourist business, security, innovative development.

Постановка проблеми. В умовах переходу країн світу до прискорення високотехнологічних укладів та формування комплексного інноваційного розвитку економічної системи пріоритетом є подолання масштабної кризи у виробничій сфері, де формується додана вартість, та у сфері послуг, де вона примножується найбільш швидкими темпами. Процес інноваційного розвитку є тривалим і охоплює новітні види діяльності, а також гарантує просторовий, ресурсний, виробничий і споживчий потенціали туристичної індустрії. За сприятливих та адекватних важелів державної підтримки туристична індустрія спроможна дати суттєвий внесок у нарощування потенціалу та модернізацію просторової економіки та господарських комплексів. Етапи функціонування складних економічних систем різних рівнів характеризується циклічною нестабільністю, проваючи на виникнення загроз та викликів в сучасній туристичній індустрії, яка, з одного боку, є одним із найбільш перспективних та високоліквідних напрямів інноваційної діяльності, а з іншого – надзвичайно чутливою до дії та впливу деструктивних чинників різного походження. Природа туристичної індустрії, як соціального явища, зумовлює його тісні взаємозв'язки із процесами, які протікають у межах окремих туристичних дестинацій. Проте, поширення міжнародного тероризму, нелегальної міграції, зростання захворюваності на соціально небезпечні нові хвороби, загальне погіршення екологічної ситуації, не дивлячись на інтенсифікацію туристичних потоків, призводить до суттєвого зростання їх негативного впливу на бізнес і туристичну діяльність та має різний ступінь прояву на просторовому рівні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Зазначена об'єктивність зумовлює доцільність впровадження інструментарію безпечного інноваційного розвитку індустрії туризму через модернізаційні процеси вагомих складових економіко-соціальної системи. Розгляду онтологічної складової туристичної індустрії присвячено праці таких учених, як: Антоненко І. [1], Балашова Р. [2], Горіна Г., Барабанова В., Богатирьова Г. [3], Долішній М. [5], Гальчинський А. [6], Голднер К. [7], Городиський Т. [8], Іванова З. [9], Коварі І. [10], Лью А. [11], Морейра П. [13], Моїсеєва Н. [14], Сазонець І. [15], Волчецький Р. [22], інші. Завдяки їх науковим розробкам обґрунтовано теоретико-методологічні засади аналізу стану та перспектив розвитку туристичної індустрії в регіонах.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Водночас, враховуючи особливості сучасного етапу державотворення недостатньо повно розкрито методологічні засади оцінювання безпеки і модернізації туристичної індустрії, як опорного каркасу просторового розвитку сфери послуг.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є обґрунтування комплексного підходу оцінки безпечного стану інноваційного розвитку туристичної індустрії в економічній системі державі, що передбачає необхідність конвергенції інфраструктурного простору туристичних послуг із мінімізацією прояву деструктивних чинників на збалансування інтересів територіальних туристичних дестинацій на міжнародному ринку туризму.

Виклад основного матеріалу дослідження. Особливістю функціонування туристичної індустрії окремої країни у складі просторової субрегіональної індустрії в умовах посилення глобалізаційних та євроінтеграційних процесів є комплексна модернізація безпечного інноваційного розвитку туристичних окремих дестинацій, та держави в цілому. При цьому безпечний інноваційний розвиток туристичних дестинацій на засадах якісно нових компонент з орієнтацією на базові стандарти високорозвинених країн Європи потребує реалізації модернізаційної парадигми безпечного інноваційного розвитку туристичної індустрії, пов'язаної із значними інвестиційними ресурсами туристичної дестинації. Комплекс прискорених можливостей туристичної індустрії в економічній системі держави дозволяє оновлювати існуючи рекреаційні ресурси, гарантувати безпеку об'єктам історико-культурної та етнічної спадщини, а також стимулювати економічне забезпечення готельно-ресторанного господарства не потребуючи вагомих вкладень у оновлення [3].

Туристична індустрія є відносно новою сферою економічної діяльності, яка тісно пов'язана із етапами інноваційного розвитку людства. Адже формування туристичних потоків у сучасному стані стало можливим завдяки винайденню, впровадженню і поширенню нових видів туристичних продуктів та логістиці транспортних послуг [1]. Сучасну туристичну індустрію неможливо уявити і без інформаційних технологій, які значно підвищили рівень доступності якісних туристичних послуг для широкого кола споживачів. Незважаючи на ще дуже вагому «природничу»

ознаку, сучасна туристична індустрія усе більш стає залежною не лише від загальної, але й від спеціальної інфраструктури (заклади розміщування, харчування, розваг тощо), яка вимагає постійного вдосконалення, та у поєднанні з туристичними об'єктами та потоками формує прогресивні форми територіальної організації – туристичні дестинації [7].

Важливість соціальної складової туристичної індустрії та її сприйнятливості до зовнішніх загроз активізує туристичні дестинації до нівелювання стану їх небезпечного функціонування із виокремленням ключових критеріїв високої якості туристичних послуг. З огляду на це, сучасна модернізаційна парадигма безпечного інноваційного розвитку туристичної індустрії має будуватись на інноваційній, інфраструктурній та безпековій складових [9]. Методологічні засади інноваційної складової зазначеної модернізаційної парадигми доцільно розглядати, насамперед, у межах факторів модернізації територіальної туристичної дестинації (ТТД) та оптимізації її просторової структури, зокрема, у процесі туристичної кластеризації. Активізація інноваційної діяльності ТТД може бути досягнута через джерела приватно-державного партнерства, а також закордонних інвесторів, тобто, завдяки солідарному фінансуванню [5].

Водночас, інфраструктурна складова модернізаційної парадигми безпечного інноваційного розвитку туристичної індустрії пов'язана з посиленням ролі територій у процесах децентралізації владних повноважень [10]. Оскільки мета інфраструктурної модернізації – удосконалення облаштування безпечних місць тимчасового перебування туриста в дестинації, то є закономірним те, що саме на локальному рівні вона потребує розгляду в контексті оцінки модернізаційного стану туристичного бізнесу, зокрема, просторового аспекту.

На особливу увагу заслуговує безпекова складова модернізаційної парадигми безпечного інноваційного розвитку туристичної індустрії, яка має особливі ознаки впливу на імперативи здійснення туристичної діяльності (співвідношення пасивної ознаки дії до активного елементу туризму) [10]. Так, цикл безпечного інноваційного розвитку туристичної індустрії залежить від гарантії економічного забезпечення (платоспроможності) туристів, від рівня захисту життя, здоров'я, майна. Звісно, що гарантія безпеки має базування на комплексному підході, оскільки сама категорія «безпека інноваційного розвитку туристичної індустрії» є надзвичайно складною і багатоаспектною. Класичну для сучасного комплексного підходу модель безпеки інноваційного розвитку туристичної індустрії [13], можна виразити формулою (1):

$$S = f(A, P, T)S_i, \quad (1)$$

де A – потенціал (переваги) інноваційного розвитку туристичної індустрії; P – ступінь безпеки інноваційного розвитку туристичної індустрії; T – рівень загроз інноваційному розвитку туристичної індустрії у певній ситуації (S_i).

Вказана модель може бути доповнена додатковою змінною – здатності адекватно реагувати на виклики зовнішнього середовища в туристичній індустрії. Здатність протистояти загрозам в економічній системі можлива тільки в умовах гарантованого державного регулювання безпеки, що базується на комплексному підході. У цьому контексті безпека інноваційного розвитку туристичної індустрії може розглядатися як: відсутність небезпеки; система інституційних або позаінституційних гарантій ліквідації або мінімізації загроз; наявність екзистенційних цінностей, пов'язаних із відчуттям стабільності, впевненості, тривалості сприятливих умов. Зазначені складові безпеки інноваційного розвитку туристичної індустрії можуть розглядатись лише у комплексі і охоплювати два підходи до її розуміння: як стійкість до виникнення небезпечних ситуацій (загроз); як здатність зберігати свої внутрішні властивості під впливом загроз різного генезису [19].

Виділяють три групи концепцій безпеки інноваційного розвитку туристичної індустрії: концепції стосовно генезису загроз безпеки туризму; концепції, що розглядають вплив загроз безпеки туризму на туристичний бізнес, туристів та населення туристичної дестинації; концепції стосовно реакцій усіх суб'єктів туристичної діяльності на наявні і потенційні загрози безпеці туризму.

Таким чином, модернізаційна парадигма безпечного інноваційного розвитку туристичної індустрії враховує фактор-ризик з деструктивним характером. Тому їх своєчасне попередження та усунення дозволить посилити протидію в територіальних туристичних дестинаціях на всіх ієрархічних рівнях бізнесу. Власне такий комплексний підхід, на думку авторів, може бути покладений в основу загальної концепції, що розглядатиме безпеку інноваційного розвитку туристичної індустрії як дуалістичну передумову безпечного інноваційного розвитку туристичної

діяльності суб'єктів та як важливий модернізаційний елемент безпеки ТТД в реальному та майбутньому періодах [20].

Водночас, і сама безпечна туристична діяльність суб'єктів розглядається як головна споживча властивість, якою об'єктивно і реально володіє туристична послуга. У той час, інші споживчі цієї властивості можуть її реалізувати тільки у випадку, якщо безпека буде гарантована у стратегії інноваційного розвитку туристичних підприємств. Більше того, це стане одним із важливих факторів конкурентної боротьби [10]. Сутність такого підходу до оцінювання безпеки інноваційного розвитку туристичної діяльності суб'єкта виражено формулою (2), відповідно до якої загальна якість турпослуги (Q) розраховується як:

$$Q = S(B + C + D), \quad (2)$$

де B , C , D – окремі складові якості туристичної послуги; S – безпечність туристичної послуги.

Незалежно від суми показників окремих складових якості та за умови низького або значення показника безпеки, загальна якість послуги прямує до нуля.

З урахуванням позицій комплексного підходу до економічного забезпечення безпеки держави, автори розглядають безпечну інноваційну діяльність туристичної індустрії як стан функціонування територіальних туристичних дестинацій (ТТД) у визначений період, який характеризується відсутністю деструктивних впливів, загроз і ризиків, здатних загальмувати стабільний туристичний потік у майбутньому періоді. Зазначено, що стан абсолютної безпеки інноваційного розвитку є ідеальним у випадку відсутності загроз. Проте, їх відсутність не гарантує стабільний цикл життєздатності ТТД через відсутність впливу на фактори зовнішнього середовища. Так, уможливується оцінка стану безпечного інноваційного розвитку ТТД у певний момент часу, як проміжне положення між обома крайніми позиціями. Чим ближчим є стан інноваційного розвитку ТТД до небезпеки, тим вищою є нестабільність туристичної індустрії на певній території; навпаки: максимальна наближеність параметрів конкретної сфери ТТД до безпечного стану свідчить про те, що оптимальним і стабільним є функціонал потенціал інноваційного розвитку туристичної індустрії на території. Вихід за межі координат безпеки і небезпеки за цієї моделі в принципі є неможливим, бо він призведе до суттєвої

зміни стану інноваційного розвитку індустрії, за якого втрачаються характерні ознаки сучасної модернізації однієї із сфер туристичних послуг [21].

Запропоновано виділяти наступні структурні компоненти модернізаційної парадигми безпечного інноваційного розвитку туристичної індустрії (рис. 1): 1) безпека інноваційного розвитку туристичного бізнесу (економічне забезпечення безпечного інноваційного розвитку сфери туристичних послуг); 2) безпека туристичних об'єктів (економічне забезпечення безпеки геотерій, територіальних туристичних дестинацій); 3) безпека туристичних потоків (економічне забезпечення туристичних потоків); 4) соціальна безпека туристів (економічне забезпечення платоспроможності і захисту туристів) [22].

Модернізаційна парадигма безпечного інноваційного розвитку туристичної індустрії описує функціональні зв'язки та особливості компонент. Перший структурний компонент частіше розглядається на рівні галузі або конкретних туристичних суб'єктів, другий – перебуває в центрі екології та географії ц характеризує деструктивний антропогенний вплив на природні туристичні ресурси і об'єкти, третій – є центральною ланкою у методиці організації подорожей різних видів активного туризму; четвертий – відноситься до туристичного страхування та захисту платоспроможності туристів.

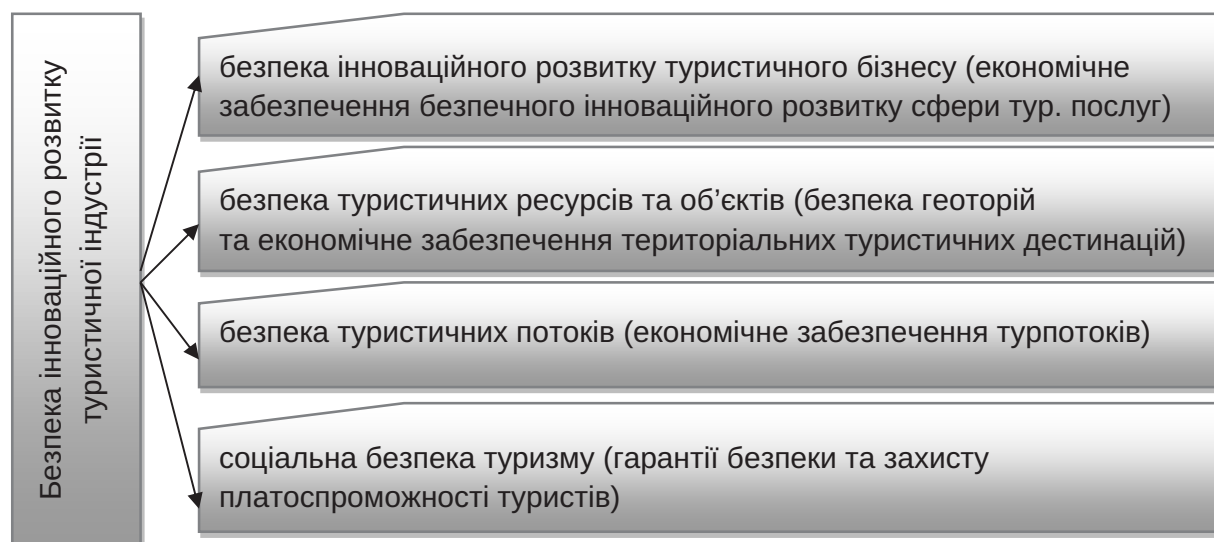
З позицій безпекової складової модернізаційної парадигми оцінка безпечного стану інноваційного розвитку територіальної туристичної дестинації (ТТР), базується на індексному методі і математично формалізується за формулою (3) та формулою (4) [10]:

$$I_j = \frac{\sum_{i=1}^n P_i}{n}, \quad (3)$$

$$I_j = \sqrt[n]{\prod_{i=1}^n P_i}, \quad (4)$$

де, I_j – інтегральний індекс безпечного стану інноваційного розвитку територіальної туристичної дестинації; n – кількість показників, що досліджуються; i – сутність показників; P_i – показники оцінки складових безпечного інноваційного розвитку територіальних туристичної дестинацій.

Інтегрований індекс стану безпечного інноваційного розвитку територіальної туристичної дестинації дозволяє сформулювати оптимальні показники за кожною із компонент безпечного

Рис. 1. Структурні компоненти модернізаційної парадигми безпечного інноваційного розвитку туристичної індустрії

Джерело: розроблено авторами

інноваційного розвитку туристичної індустрії у певний часовий період із достатнім ступенем достовірності та об'єктивності результатів на майбутнє, враховуючи нових умови (окупація територій, безвізовий режим, карантин в умовах Covid-19). Найбільш алаптивним для оцінювання стану безпечного інноваційного розвитку туристичної індустрії в ТТД є система показників, що базується на соціальній компоненті безпеки туризму за сукупністю досліджуваних елементів (табл. 1).

У контексті активізації євроінтеграційних процесів соціальні загрози інноваційного розвитку туристичної індустрії набувають транскордонного значення і поширюються шляхом інформаційних технологій. У той час, як для одних територій суттєвою проблемою є туристична акультурація населення дестинацій, для інших – суспільне неприйняття міжнародного туризму, що становить вагому загрозу функціонуванню туристичного бізнесу.

Соціальна компонента туристичної діяльності суб'єктів відіграє провідну роль у модернізації ТТД. Дана роль зумовлена поширенням сучасного способу життя, зростанням соціальної активності молоді, активізацією процесів створення нових робочих місць, зростанням ролі вікової життєздатності населення в туристичній дестинації, як фактора її туристичної привабливості, соціальним субстратом якої є організаційна, інституціональна, науково-освітня, інфраструктурна, складові. Так, на сучасному етапі функціонування туристичної індустрії в країні більш

доцільною є кількісна оцінка стану безпечного інноваційного розвитку після впровадження інституціональних та просторових механізмів ТТД для оцінки результативності послуг туристичної діяльності суб'єктів та розробки стратегії їх економічного забезпечення.

Економічна ефективність туристичної діяльності суб'єктів в Україні на базі наявних туристичних ресурсів активно розбудовується та має достатній рівень туристичної інфраструктури, яка у зв'язку із відповідною ціновою політикою є достатньо конкурентоздатною у міжнародній туристичній індустрії.

Основним пріоритетом сучасної державної політики у сферах туристичної індустрії України є мінімізація зовнішніх економічних загроз й зміна напрямів державного регулювання безпечного інноваційного розвитку туристичної індустрії, яка має бути передана на регіональний та місцевий рівні.

Розглядаючи фактори безпечного інноваційного розвитку туристичної індустрії за генезисом, слід мати на увазі, що регіональні фактори, які діють у зовнішньому середовищі, стосуються впливу ТТД інших регіонів на цільову туристичну індустрію країни. Така міжрегіональна взаємодія ТТД у рамках держави має досить вагоме значення, як у контексті інноваційного розвитку внутрішніх туристичних потоків, так і стосовно конкуренції на внутрішньому ринку відносно задоволення попиту іноземних туристичних потоків. Варто зауважити, що власне туристична діяльність суб'єктів в ТТД є одним із небагатьох прикла-

Таблиця 1

Система показників оцінювання рівня соціальної компоненти безпечного інноваційного розвитку туристичної індустрії в територіальній туристичній дестинації

Види соціальної безпеки туристичної індустрії в ТТД	Критерій оцінювання	Пропоновані показники
Культурна безпека	Інтелектуальний рівень середовища здійснення туристичної діяльності та якість кадрового потенціалу туристичної сфери	Частка осіб із вищою освітою у населенні
	Етнонаціональна однорідність регіону і його репрезентативність із точки зору туристичного бренду держави	Частка представників титульної нації у населенні
	Поширеність девіантних проявів у соціально-економічній сфері регіону	Індекс корупції в регіоні (наприклад, за результатами оцінювання інвестиційної привабливості регіонів України)
	Сприятливість соціально-культурного середовища регіону для іноземних туристів, що виражається через процеси туристичної акультурації	Кількість обслугованих іноземців у готелях та аналогічних засобах розміщування, на тис. осіб населення
Демографічна безпека	Соціальна мобільність населення та якість споживчого попиту на туристичні послуги	Частка населення регіону у віці 22–34 роки
	Якість кадрового забезпечення розвитку туризму в регіоні	Кількість випускників вишів за туристичними напрямками та спеціальностями, на тис. осіб населення регіону
	Рівень життя населення туристичних дестинацій як важлива складова їх іміджу	Наявні доходи населення, тис. грн. на особу
Громадська безпека	Рівень зайнятості населення у працездатному віці	Частка економічно активного населення у віці 15–70 років
	Безпечність туристичних дестинацій регіону для особи туриста	Кількість злочинів проти громадської безпеки, порядку та моральності
	Безпечність туристичних дестинацій регіону для майна туристів та туристичних підприємств	Кількість злочинів проти власності
	Безпечність транспортних перевезень та дорожнього руху, загалом, для туристів та туристичних підприємств.	Кількість злочинів проти безпеки руху та експлуатації транспорту

Джерело: сформовано авторами за даними [12; 13; 14; 15]

дів міжрегіональної конкуренції. При цьому мова йдеться про конкуренцію практично у загальному її розумінні, коли посилення конкурентних переваг ТТД і мінімізація їх слабких сторін слугує запорукою залучення більшої кількості туристів-клієнтів, які мають обслуговуватися туристичними суб'єктами ТТД або просто відвідувати його дестинації [10].

Загальнодержавні, макрорегіональні, а також глобальні фактори безпечного інноваційного розвитку туристичної індустрії в ТТД тісно взаємодіють між собою, фокусуючи свій вплив власне на регіональному рівні, адже специфіка туристичної діяльності суб'єктів полягає у локалізації на конкретні дестинації, які об'єднані в мережі туристичних маршру-

тів. Так, формуючи глобальне середовище безпечного інноваційного розвитку туристичної дестинації, низка факторів має загальний вплив на функціонування туристичних комплексів держав та окремих ТТД [11]. Умовний поділ зовнішніх факторів безпечного інноваційного розвитку в контексті їх інтенсивності на значні, суттєві та несуттєві, призначений для загальної оцінки їх впливу на досліджувані туристичні об'єкти. Зазначена оцінка може бути як суб'єктивною (у вигляді наукової гіпотези), так і об'єктивною (за результатами кількісних розрахунків). Водночас, потрібно мати на увазі, що у зв'язку із неповним відображенням особливостей впливу низки факторів безпечного інноваційного розвитку туристичної індустрії в ТТД у статистичних показниках, кількісна оцінка не завжди дає насправді об'єктивні результати, тому повинна, на думку авторів, поєднуватися з іншими методами оцінювання [2].

Набір пріоритетних факторів безпечного інноваційного розвитку туристичної індустрії, які чинять найсуттєвіший вплив на ТТД, відрізняється залежно від виду туризму за метою, на організації якого спеціалізується ТТД. Наприклад, деякі види туризму, які за сутністю не передбачають високого рівня ризику для життя та здоров'я туристів, піддаються впливу соціально-економічних та політичних факторів у той час, як «природоорієнтовані» види активного туризму суттєво залежать також і від впливу гео економічних та соціальних факторів [6]. Певна закономірність безпечного інноваційного розвитку у тих ТТД, які спеціалізуються на «рекреаційних» видах туризму, основним безпечним напрямом інноваційного розвитку є туристичний бізнес. При цьому, в туристичній індустрії ТТД, що характеризується інтенсивним інноваційним розвитком активного та екологічного туризму, такими пріоритетними напрямками є модернізація дестинацій та гарантування безпеки туристів. Із точки зору ефективності заходів щодо модернізації першої групи ТТД важливим є те, що у цьому випадку більш дієвими будуть регулятори, зокрема, нормативно-правові та організаційно-економічні, адже загалом туристичний бізнес та інфраструктура більш піддатливі для впливу цієї групи факторів. Одночасно з цим, регулювання соціальних та екологічних аспектів безпечного інноваційного розвитку туризму є більш складним завданням і вимагає, серед іншого, активного залучення інформаційних технологій [8].

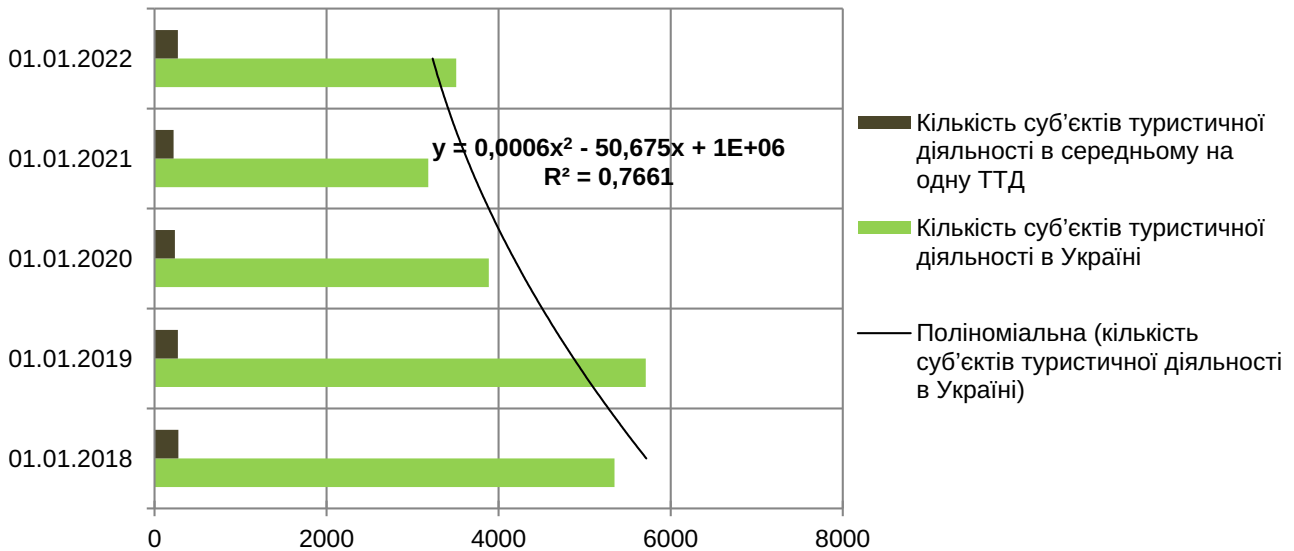
Таким чином, модернізаційна парадигма безпечного інноваційного розвитку туристичної індустрії відбувається в умовах впливу складного поєднання зовнішніх та внутрішніх факторів, специфіка впливу яких залежить від спеціалізації ТТД, їх туристичного потенціалу та кон'юнктури національного та міжнародного туристичного ринку. Ґрунтовний аналіз факторів безпечного інноваційного розвитку туристичної індустрії на ТТД України є доцільним, оскільки умови функціонування характеризуються конкурентоспроможністю. Регулятори, що мають бути включені до механізмів безпечного інноваційного розвитку туристичної індустрії за окремими параметрами готовності ТТД до конвергенції інфраструктурного простору із мінімізацією прояву деструктивних чинників й інтересів на міжнародному туристичному ринку.

За результатами оцінки параметрів структурних компонент модернізаційної парадигми безпечного інноваційного розвитку індустрії визначено кількість суб'єктів туристичної діяльності в середньому на одну ТТД та в Україні, в цілому, які характеризують загальний функціональний потенціал туристичної індустрії в країні за кількістю обслуговування туристів (рис. 2).

Так, згідно рис. 2, спостерігається зниження кількості суб'єктів туристичної діяльності в усіх ТТД держави, які функціонують в безпечній системі інноваційного розвитку, окрім Херсонської ТТД. Це свідчить про системний характер кризи у туристичній індустрії. Необхідно також звернути увагу, на наявність депресивних суб'єктів із погляду розвитку туристичного бізнесу в Закарпатських ТТД, в якій, починаючи із 2018 р., спостерігається постійне зниження кількості суб'єктів туристичної діяльності. У поєднанні з високим туристичним потенціалом та достатнім розвитком інфраструктури така тенденція зумовлює необхідність розроблення та реалізації цільових програм модернізації структурних компонент туристичної індустрії даних територій.

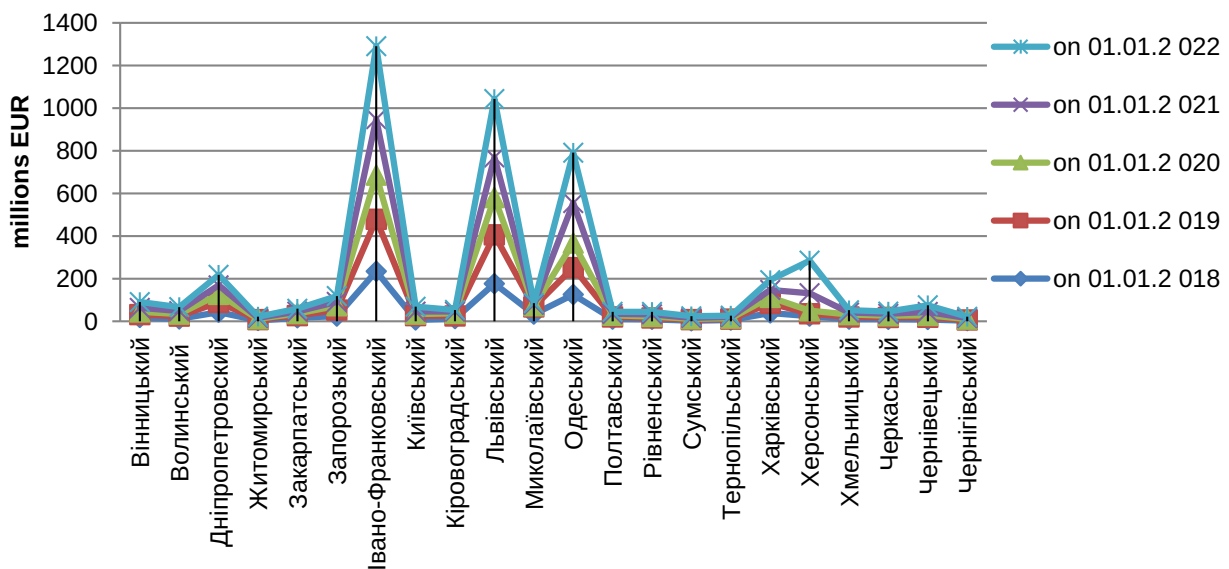
На початок 2022 року найбільша кількість суб'єктів туристичної діяльності (понад 100) була характерною для м. Київ, Дніпропетровської, Львівської, Одеської, Харківської, Запорізької, Київської та Івано-Франківської ТТД, які відіграють ключову роль екоцивілізації та ресурсних передумов у концентрації безпечного інноваційного розвитку підприємств туристичного бізнесу.

Зменшення кількості туроператорів та турагентів в ТТД України не є пропорційним

Рис. 2. Тренд зміни кількості суб'єктів туристичної діяльності в ТТД та України, в цілому, за функціоналом безпечної системи інноваційного розвитку за 2018-2021 рр., одиниць

Джерело: побудовано авторами за даними [4; 16; 18]

Рис. 3. Доходи від надання туристичних послуг ТТД України за 2018-2022 рр., млн. EUR

Джерело: побудовано авторами за даними [4; 16; 17; 18]

до зниження обсягу доходу від туристичного бізнесу (рис. 3).

Враховуючи інфляційні коливання та девальваційні тенденції національної валюти, рівень доходу від туристичної діяльності у більшості ТТД України в 2020 р. є співставним із відповідним показником 2018 р. Найвищими темпами зростання доходності туристичного бізнесу характеризувалися території Вінницької, Київської, Херсонської, Чернігівської туристичної дестинації. З позиції безпечної інноваційного розвитку туристичної

індустрії відзначено суттєве підвищення рівня доходу від туристичної діяльності на території Львівської, Одеської й Івано-Франківської туристичної дестинації. Важливою тенденцією у трансформації структури доходів від туристичної діяльності у 2020–2021 рр. є збільшення частки прибутку від внутрішнього туристичного потоку з причини зростання валютних ризиків. В 2021 р. найбільший дохід від надання туристичних послуг (понад 100 млн. EUR) отримали різні суб'єкти туристичної діяльності Івано-Франківської, Львів-

ської, Одеської, Херсонської туристичної дестинації. Найнижчими показниками (менше 10 млн. EUR) характеризувалися території Житомирської, Кіровоградської, Миколаївської, Полтавської, Сумської, Тернопільської, Чернігівської туристичної дестинації.

Розрахунок частки доходів від надання турпослуг в валовому регіональному продукті (ВРП) в 2021 р. підтвердив незначний вплив туристичної індустрії у формуванні доходів регіональної економіки країни. Високою часткою доходу від надання туристичних послуг у ВРП характеризуються території Івано-Франківської та Херсонської туристичної дестинації, безпечний інноваційний розвиток туристичної індустрії в яких є пріоритетним (2.25%). Проте, даний індикатор є нижчим за мінімальну частку у ВВП країн ЄС (2.7% у Словаччині).

Висновки. Таким чином, модернізаційна парадигма безпечного інноваційного розвитку туристичної індустрії відбувається в умо-

вах впливу складного поєднання зовнішніх та внутрішніх факторів, специфіка впливу яких залежить від спеціалізації ТТД, туристичного потенціалу, кон'юнктури національного й міжнародного туристичного ринку. Обґрунтовано комплексний підхід оцінки безпечного стану інноваційного розвитку туристичної індустрії в економічній системі державі з метою забезпечення безпечного інноваційного розвитку туристичної індустрії в Україні. Необхідним є впровадження інституційних механізмів в макросистемі територіальних туристичних дестинацій. Розробка складних моделей їх економічного забезпечення дозволить скасувати ключові регуляторні бар'єри для туристичного бізнесу, впровадити превентивні заходи запобігання відносно надлишкового тиску на пріоритетні права туристичних потоків. Поєднання національно-державних інтересів із світовими країнами може стати перспективою для подальших розвідок та напрямком досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Антоненко І. Я., Михайличенко Г. І. Логістична стратегія як управлінська інновація в індустрії туризму. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка"*. 2011. № 714. С. 281–290.
2. Балашова Р. Методологічні особливості сутності, поняття, характеристики туристичного підприємства. *Економіка промисловості*. 2008. № 3. С. 38–47.
3. Барабанова В. В., Богатирьова Г. А., Горіна Г. О. Маркетингові механізми розвитку індустрії туризму в умовах нестабільного середовища. *Журнал геології, географії та геоecології*. 2020. № 29 (4). С. 625–636.
4. Country Analysis the World Travel & Tourism Council (WTTC). URL: <https://www.wttc.org/economic-impact/country-analysis/> (дата звернення: 12.10.2022).
5. Долішній М. І., Бєленький П. Ю., Бідак В. Я. Регіональна політика: методологія, методи, практика. Львів : ТНУ-ХРАФ, 2001.
6. Гальчинський А. С. Глобальні трансформації: концептуальні альтернативи: методологічні аспекти. Київ : Либідь, 2006.
7. Голднер К. Р., Річі Дж. Р. Б., Макінтош Р. В. Принципи туризму. Практики та філософії. Нью-Йорк : John Wiley & Sons, 2002.
8. Городиський Т. І. Інноваційно-інвестиційний потенціал: фактори впливу. *Науковий вісник НУ «Львівська політехніка»*. 2007. № 17 (2). С. 276–284.
9. Іванова З. О. Стратегічне управління підприємствами індустрії туризму. *Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Серія: Економічні науки*. 2015. № 6. С. 65–68.
10. Коварі І., Зіманний К. Безпека в епоху глобального туризму. *Прикладні дослідження в агробізнесі та торгівлі*. 2011. № 3–4 (5). С. 59–61.
11. Лью А. Основи дослідження туристичної привабливості. *Аннали туристичних досліджень*. 1987. № 14 (4). С. 553–575.
12. Mason P. Tourism impacts, planning and management. Butterworth-Heinemann : Elsevier Linacre House, 2003. URL: [https://www.skylineuniversity.ac.ae/pdf/tourism/Tourism Impacts.pdf/](https://www.skylineuniversity.ac.ae/pdf/tourism/Tourism%20Impacts.pdf/) (дата звернення: 10.11.2022).
13. Морейра П. Ризики скритності та катастрофічні ризики: про сприйняття ризику та стратегії подолання криз. Безпека та захист у маркетингу відновлення туризму після криз. Великобританія : Rutledge, 2010.
14. Моїсеєва Н. І., Діденко Д. Ф. Генезис та особливості формування регіонального ринку туристичних послуг. *Актуальні проблеми інноваційної економіки Науковий журнал*. 2018. № 4. С. 83–88.
15. Сазонець І. Л., Стоян К. С. Сутність та концептуальні підходи до формування механізму управління підприємствами з надання послуг міжнародного туризму. *Ефективна економіка*. 2013. № 8. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2013_8_66 (дата звернення: 19.11.2022).

16. Statistical publication of the Tourism Activity of Ukraine. URL: <https://ukrstat.org/en> (дата звернення: 23.11.2022).
17. Regional Statistics of Ukraine. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/Arch_reg.htm (дата звернення: 28.11.2022).
18. Tourist streams. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/tyr/tyr_u/potoki2006_u.htm (дата звернення: 12.12.2022).
19. Трусова Н. В., Кирилов Ю. Й., Грановська В. Гр., Пристемський О. С., Саун А. Ж. Імперативи розвитку ринку туристичних послуг в умовах просторової поляризації регіональної туристичної системи. *GeoJournal of Tourism and Geosites*. 2020. № 29 (2). С. 565–582.
20. Трусова Н., Чернявська Т., Пасєка С., Грановська В., Пристемський О., Демко В. Інноваційна кластеризація регіону в контексті підвищення конкурентних позицій підприємств туристично-рекреаційної дестинації. *GeoJournal of Tourism and Geosite*. 2020. № 33 (3). С. 1126–1134.
21. Єфімова С. А., Гринько Т. В. Методичні підходи до оцінки інноваційного потенціалу підприємства сфери послуг. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія управління інноваціями*. 2015. № 5. С. 30–37.
22. Волчецький Р. В. Роль туристично-інформаційних центрів у сучасній індустрії туризму. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»*. Серія: Державне управління. 2012. № 194 (182). С. 126–129.

REFERENCES:

1. Antonenko, I. Ya., Mykhailichenko, H. I. (2011). Logistics strategy as a managerial innovation in the tourism industry. *Bulletin of the National University "Lviv Polytechnic"*, 714, 281–290.
2. Balashova, R. I. (2008). Methodological features of the essence, concepts and characteristics of a tourist enterprise. *Industrial economics*, 3, 38–47.
3. Barabanova, V. V., Bohatyryova, G. A., Gorina, G. O. (2020). Marketing mechanisms of tourism industry development under instable environment. *Journal of Geology, Geography and Geoecology*, 29(4), 625–636.
4. Country Analysis the World Travel & Tourism Council (WTTC). (2020). Retrieved from: <https://www.wttc.org/economic-impact/country-analysis/> (accessed 12 October 2022).
5. Dolishnij, M. I., Byelyenkyj, P.Y u., Bidak, V. Ya. (2001). *Regional Policy: Methodology, Methods, Practice*, Lviv: TNR-HRAF.
6. Galchynskyj, A. S. (2006). *Global Transformations: Conceptual Alternatives: Methodological Aspects*. Kiev: Lybid.
7. Goldner, C. R., Ritchie, J. R. B., McIntosh, R. W. (2000). *Tourism Principles. Practices and Philosophies*. New York: John Wiley & Sons.
8. Gorodyskij, T.I.(2007). Innovation & investment potential: factors of influence. *Scientific Bulletin of the Lviv Polytechnic National University*, 17 (2), 276–284.
9. Ivanova, Z. O. (2015). Strategic management of enterprises in the tourism industry. *Bulletin of Kyiv National University of Technology and Design. Series: Economic Sciences*, 6, 65–68.
10. Kovari, I., Zimanyi, K. (2011). Safety and Security in the Age of Global Tourism. *Applied Studies in Agribusiness and Commerce*, 3–4 (5), 59–61.
11. Lew, A. (1987). Framework of Tourist Attraction Research. *Annals of Tourism Research*, 14 (4), 553–575.
12. Mason, P. (2003). *Tourism impacts, planning and management*. Butterworth-Heinemann: Elsevier Linacre House. URL: [https://www.skylineuniversity.ac.ae/pdf/tourism/Tourism Impacts.pdf/](https://www.skylineuniversity.ac.ae/pdf/tourism/Tourism%20Impacts.pdf) (accessed 10 November 2022).
13. Moreira, P. (2010). *Stealth Risks and Catastrophic Risks: On Risk Perception & Crisis Recovery Strategies. Safety & Security in TRM after Crises*. UK: Rutledge.
14. Moisyeyeva, N. I., Didenko, D. F. (2018). Genesis and peculiarities of formation of regional market of tourist services. *Actual Problems of Innovative Economics Scientific Journal*, 4, 83–88.
15. Sazonets, I. L., Stoian, K. S. (2013). The essence and conceptual approaches to the formation of the mechanism of management of enterprises for the provision of international tourism services. *Efficient economy*, 8. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2013_8_66 (accessed 19 November 2022).
16. Statistical publication of the Tourism Activity of Ukraine. (2021). Kyiv: State Statistics Service of Ukraine. URL: <https://ukrstat.org/en> (accessed 23 November 2022).
17. Regional Statistics of Ukraine. (2019). Kyiv: State Statistics Service of Ukraine. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/Arch_reg.htm (accessed 28 November 2022).

18. Tourist streams. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/tyr/tyr_u/potoki2006_u.htm (accessed 12 December 2022).
19. Trusova, N. V., Kyrylov, Yu. Y., Hranovska, V. Hr., Prystemskyi, O. S., Sakun, A. Zh. (2020). The imperatives of the development of the tourist services market in spatial polarization of the regional tourist system. *GeoJournal of Tourism and Geosites*, 29 (2), 565–582.
20. Trusova, N., Cherniavska, T., Pasiaka, S., Hranovska, V., Prystemskyi, O., Demko, V. (2020). Innovative clustering of the region in the context of increasing competitive positions of the enterprises of the tourist-recreational destination. *GeoJournal of Tourism and Geosite*, 33 (3), 1126–1134.
21. Yefimova, S. A., Grynko, T. V. (2015). Methodical approaches to assessing the innovation potential of a service industry enterprise. Bulletin of Dnipropetrovsk University. *Innovation Management Series*, 5, 30–37.
22. Volchetskyi, R. V. (2012). The role of tourist information centers in the modern tourism industry. *Scientific works of the Petro Mohyla Black Sea State University of the Kyiv-Mohyla Academy complex. Series: Public Administration*, 194, 126–129.